

ตำรายาลาว : ขบวนการบันทึกและกลวิธีการนำเสนอ

Ancient medicine textbooks of Lao : the Recording Format and Strategies of presentation

สมัย วรรณอุดร
Smai Wannaudorn

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการบันทึกตำรายาและกลวิธีการนำเสนอตำรายาโบราณของ สปป.ลาว ที่บันทึกในเอกสารใบลาน โดยศึกษาจำนวน 30 ฉบับจาก 9 แห่งใน 3 แขวง ได้แก่ แขวงหลวงพระบาง แขวงเวียงจันทน์ และแขวงจำปาสัก โดยศึกษาในประเด็นดังนี้คือ รูปแบบในการบันทึก และกลวิธีการนำเสนอ

จากการศึกษาพบว่า ตำรายาโบราณของลาวมีรูปแบบในการบันทึกได้แก่ วัสดุที่บันทึกนิยมบันทึกในเอกสารใบลาน โดย แขวงหลวงพระบางนิยมบันทึกในใบลานยาว ส่วนแขวงเวียงจันทน์ และจำปาสักนิยมบันทึกในใบลานสั้น ตัวอักษรทั้งสามแขวงนิยมบันทึกด้วยอักษรธรรมมากที่สุด รองลงมาคืออักษรลาวโบราณ และอักษรลาวปัจจุบัน จำนวนบรรทัดนิยมจารหน้าลานละ 4-5 บรรทัด และการบอกเลขอังกาบอกรทั้งด้านซ้ายมือและขวามือของเอกสารใบลาน ส่วนกลวิธีการนำเสนอพบว่า นิยมบอกชื่อเรื่อง อยู่บนหน้าลานใบปกหน้าและใบปกหลัง บอกชื่อตำรายาหรือชื่อโรคจะนิยมบอกอยู่ด้านซ้ายมือของลานนั้น ๆ การเริ่มต้นผูกยาหรือ ตำรายา มักจะเริ่มด้วยบทไหว้ครู, คำว่า “บัดนี้” คำว่า “ผิว่า” หรือขึ้นด้วยชื่อโรคหรืออาการของโรค เป็นต้น การลงท้ายตำรายา มักบอกสรรพคุณของยา ชื่อผู้เขียน ชื่อเจ้าของตำรา และวันเวลาหรือปีที่จาร

คำสำคัญ ตำรายาลาว, รูปแบบการบันทึก, กลวิธีการนำเสนอ

Abstract

The aim of this article is to study the recording Format and Strategies of presentation in the ancient medicine textbooks of Lao. It's recorded in the Palm leaf Manuscripts. The study measured the 30 edition of 9 Data source in 3 Province, including Luang Prabang Vientiane and Champasak. Study the following issues: (1) the recording format and (2) the strategies of presentation.

According to studies, it has been found that the ancient medicine textbooks of Lao. Popular save the recorded material in the palm leaf manuscripts. The Luang Prabang popular records in the long palm leaf manuscripts. The Vientiane and Champasak popular short notes on palm leaves. The three popular characters save the district with the most fair. Followed by the ancient Lao alphabet. Lao alphabet and present Top Secret front line of 4-5 yard line and Number of palm leaf manuscripts “Angka” told both the left and right hands of the palm leaf manuscripts. The strategy was presented. Popular titles that are on the front cover and the back cover platform. Name the drug or disease that would be located on the left of the courtyard itself. The initial binding drugs or drug usually starts with a Victory Lane, the word “Batnee”, the word “Phiwa” or with diseases or symptoms of disease, etc., ending drug often told the properties of the drug name, author name texts. Date and time of the moraine.

Keywords : Ancient medicine textbooks of Lao, Recording Format, Strategies of presentation

* อาจารย์ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

บทนำ

ในสังคมมนุษย์ โรคภัยไข้เจ็บหรือความเจ็บป่วย จัดว่าเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกยุคทุกสมัย เป็นปัญหาพื้นฐานของมนุษย์ที่นำมาซึ่งความทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจ มนุษย์ทุกยุคทุกสมัยต่างพยายามแสวงหาความรู้ในการป้องกันบำบัดและรักษาความเจ็บป่วยอย่างต่อเนื่องตามแต่บริบทของสังคมวัฒนธรรมและภูมิศาสตร์ของชุมชน มีวิธีการที่ได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนพัฒนาเป็นองค์ความรู้ความเชื่อและวิถีปฏิบัติที่เป็นภูมิปัญญาในด้านการดูแลสุขภาพในแต่ละสังคมจนกลายเป็นแบบแผนจารีตประเพณีที่มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ชีวิต และบริบททางด้านภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม และประวัติศาสตร์ของแต่ละสังคมสะท้อนให้เห็นถึงความรู้ความเข้าใจ วิธีคิดของมนุษย์ที่มีต่อสุขภาพและความเจ็บป่วยในลักษณะที่แตกต่างกัน (กฤษฏา ศิริธรรมา และคณะ. 2552: 13)

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หรือ สปป.ลาว ก็เป็นประเทศหนึ่งที่มีภูมิปัญญาด้านการบำบัดรักษาโรคภัยไข้เจ็บที่มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นทั้งจากการสืบทอดแบบมุขปาฐะจากปราชญ์ผู้รู้และแบบลายลักษณ์ที่บันทึกไว้ในเอกสารโบราณ ตำรายาที่บันทึกไว้ในเอกสารโบราณใน สปป.ลาวเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านสุขภาพของบรรพบุรุษอีสานที่เกิดจากประสบการณ์จริงในชีวิตที่มีการสั่งสมมาผ่านการกลั่นกรองทดลองใช้โดยการลองผิดลองถูก เรียนรู้การของผู้ป่วย เรียนรู้คุณสมบัติของพืชแต่ละชนิดว่ามีสรรพคุณอย่างไร ตลอดจนสังเกตพฤติกรรมของสัตว์ป่าที่กินพืชเป็นอาหาร หรือกินพืชเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยหรืออาการบาดเจ็บของตนเอง องค์ความรู้จึงค่อย ๆ สั่งสมเรื่อยมาจนมีความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติแวดล้อมรอบตัวสามารถนำเอาพืชชนิดต่าง ๆ มาใช้เป็นยารักษาอาการเจ็บป่วยของคนในชุมชนได้อย่างกลมกลืนและมีการถ่ายทอดสืบสานกันมาจากรุ่นสู่รุ่นทั้งแบบมุขปาฐะและแบบลายลักษณ์ที่มีการบันทึกไว้ในเอกสารโบราณ จนกลายเป็นภูมิปัญญาทางการสาธารณสุขอันทรงคุณค่าที่บรรพบุรุษลาวได้นำเสนอให้เห็นผ่านการรักษาอาการเจ็บป่วยของผู้คนในชุมชน โดยใช้สมุนไพรและวัตถุธาตุที่มีอยู่รอบ ๆ ตัวในชุมชนเป็นตัวยารักษา แม้ในปัจจุบันจะมีวิวัฒนาการทางการแพทย์ที่ทันสมัย มีการใช้ยาที่ผ่านการวิจัยและการผลิตที่เป็นระบบแบบแผนเป็นที่ยอมรับและน่าเชื่อถือมากที่สุด มีสถานพยาบาลที่ตั้งขึ้นใกล้หมู่บ้านเข้าถึงได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น ทำให้การรักษาโรคด้วยสมุนไพรและวิธีพื้นบ้านของคนลาวมีแนวโน้มลดลง แต่ในชุมชนท้องถิ่นที่ห่างไกลความเจริญหมอมพื้นบ้านและยาสมุนไพรโบราณก็ยังมีความสำคัญอยู่ โดยเฉพาะการเจ็บป่วยที่ไม่รุนแรง คนลาวก็ยังใช้วิธีการรักษาเบื้องต้นตามองค์ความรู้แบบเดิม หรือบางครั้งก็มีการรักษา

ควบคู่ไปกับการรักษาด้วยวิธีการของแพทย์แผนปัจจุบัน ตลอดถึงโรคบางโรคเป็นโรคที่ชุมชนเชื่อว่าเกิดจากอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติหรือภูตผีปิศาจและหมอแผนปัจจุบันไม่สามารถที่จะวินิจฉัยหรือรักษาได้ คนลาวก็ยังคงต้องพึ่งพาหมอมพื้นบ้านในการรักษาอยู่เช่นเดิม ซึ่งยังปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไปในชุมชนท้องถิ่นลาว

ข้อมูลที่น่าสนใจ

แหล่งข้อมูลตำรายาลาวที่นำมาศึกษาในครั้งนี้ได้นำมาจากของฐานข้อมูลออนไลน์ หอสมุดดิจิทัลหนังสือโบราณลาว (www.laomanuscripts.net.) โดยได้คัดเลือกโบราณตำรายาจากวัดต่าง ๆ ใน 3 ภูมิภาคของลาว จำนวนทั้งสิ้น 30 ฉบับ จาก 9 แห่ง แบ่งออกเป็น ภาคเหนือ จำนวน 2 วัด 1 พิพิธภัณฑสถาน ได้แก่

1. หอพิพิธภัณฑสถาน บ้านจุมคอง เมืองหลวงพระบาง แขวงหลวงพระบาง จำนวน 1 ฉบับ
2. วัดใหม่สุวรรณพุมาราม บ้านป่าขาม เมืองหลวงพระบาง แขวงหลวงพระบาง จำนวน 1 ฉบับ
3. วัดคิลี บ้านคิลี เมืองหลวงพระบาง แขวงหลวงพระบาง จำนวน 1 ฉบับ ภาคกลาง จำนวน 3 วัด ได้แก่
 1. วัดน้ำพระนายยะราม บ้านเก็นกาง เมืองทุละคม แขวงเวียงจันทน์ จำนวน 10 ฉบับ
 2. วัดนาแพงเหนือ บ้านนาแพง เมืองทุละคม แขวงเวียงจันทน์ จำนวน 4 ฉบับ
 3. วัดบ้านไซ เมืองไซทานี แขวงคำม่วนนครเวียงจันทน์ จำนวน 1 ฉบับ ภาคใต้ จำนวน 3 วัด ได้แก่
 1. วัดอำพวัน บ้านลปะติง เมืองโขงแขวงจำปาสัก จำนวน 7 ฉบับ
 2. วัดไชยสิงหนาน บ้านสักเมือง เมืองโพนทองแขวงจำปาสัก จำนวน 4 ฉบับ
 3. วัดโพธิ์คำพาราม บ้านหนองเติน เมืองจำปาสัก แขวงจำปาสัก จำนวน 1 ฉบับ

รูปแบบเอกสารโบราณที่ใช้บันทึกตำรายาลาว

เอกสารโบราณที่ใช้บันทึกตำรายาของลาวจากข้อมูลที่น่าสนใจพบว่ามี 1 ประเภทเท่านั้น ได้แก่ โบราณ

ใบลาน จากการศึกษาค้นคว้าเป็นเอกสารมีการใช้บันทึกตำรายามากที่สุดในลาว ส่วนมากจะนิยมบันทึกในใบลานที่มีขนาดสั้นหรือลานสั้น ที่เรียกว่า “หนังสือก้อม” ไม่นิยมบันทึกในใบลานที่มีขนาดยาวหรือลานยาว จากที่นำมาศึกษาพบฉบับหอพิพิธภัณฑสถาน หลวงพระบาง ฉบับวัดคิลี เมืองหลวงพระบาง และฉบับวัดใหม่สุวรรณพุมาราม เมืองหลวงพระบาง ทั้งนี้อาจ

เป็นเพราะใบลานขนาดสั้นนั้นส่วนมากจะเป็นสมบัติส่วนตัวของบุคคลและอาจง่ายต่อการเก็บรักษาและการนำไปใช้ ส่วนจำนวนใบลานนั้นแต่ละภูมิภาคมีจำนวนไม่สม่ำเสมอแล้วแต่ความมากน้อยของเนื้อหา

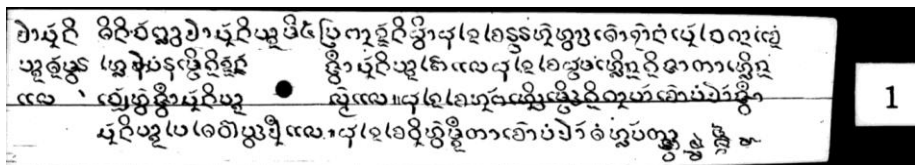
ส่วนสมุดข่อยหรือพับสาไม่นิยมนำมาบันทึก ซึ่งแตกต่างจากประเทศไทยโดยเฉพาะภาคกลางที่นิยมนำมาบันทึกตำรายามากที่สุด

ตัวอักษรที่ใช้บันทึก

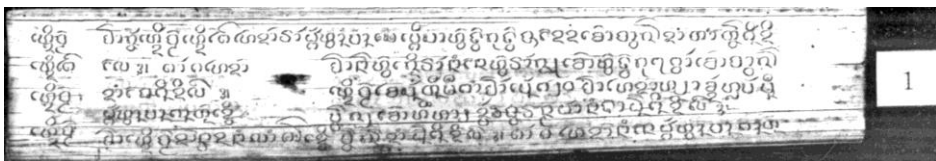
ตัวอักษรที่ใช้บันทึกตำรายาโบราณของลาวนั้น จากการศึกษาค้นคว้าพบว่าอักษรที่มีใช้มากที่สุด 3 อักษร ได้แก่

อักษรธรรม อักษรลาวโบราณและอักษรลาวปัจจุบัน

อักษรธรรม พบว่าเป็นอักษรที่ใช้บันทึกตำรายาของลาวมากที่สุดซึ่งสันนิษฐานว่า การที่ตำรายาบันทึกด้วยตัวอักษรธรรมนั้น อาจเป็นเพราะการปรุ้งยาบางตำรับจะมีการบริกรรมคาถา เพื่อปลุกยา หรือเสกคาถากำกับยาเหล่านั้น อีกทั้งคาถาบางบทเป็นภาษาบาลีซึ่งถือเป็นภาษาศักดิ์สิทธิ์ ผู้จารจึงต้องใช้อักษรที่ชาวลาเชื่อว่าเป็นอักษรศักดิ์สิทธิ์ในการบันทึก ผู้จารจึงเลือกใช้ตัวอักษรธรรม หรืออีกเหตุผลหนึ่งอาจเป็นเพราะผู้จารเป็นพระภิกษุหรือเคยบวชเรียนมาก่อนจะมีความเชี่ยวชาญทางการเรียนเขียนอ่านอักษรธรรมอยู่แล้วจึงใช้ตัวอักษรธรรมบันทึกตำรายาก็อาจเป็นไปได้

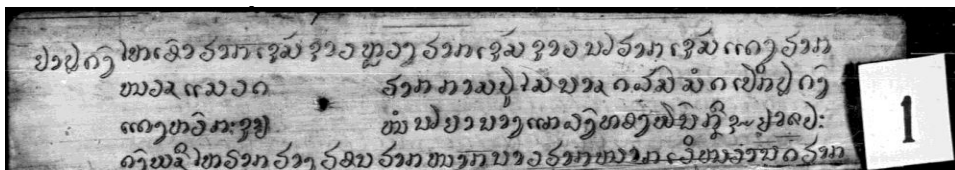
ตัวอย่างอักษรธรรม ตำรายา (ฉบับที่ 3) วัดนาแพงเหนือ บ้านนาแพง เมืองทุลละคม แขวงเวียงจันทน์
PLMP0656_102_10021119054_00_031_J72

ตัวอย่างอักษรธรรม ตำรายา (ฉบับที่ 2) วัดน้ำพระนายยะราม บ้านเกินกาง เมืองทุลละคม แขวงเวียงจันทน์
PLMP0648_026_10020419082_00_023_J72

อักษรลาวโบราณ หรือ “อักษรลาวเดิม” หรือไทยเรียกว่า อักษรไทยน้อย นั้นเป็นอักษรที่ใช้บันทึกตำรายาของลาวมากรองลงมาจากอักษรธรรม โดยนิยมเขียนตามเสียงพูด

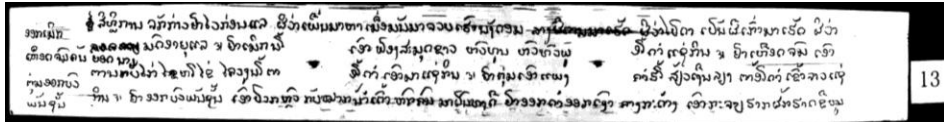
เป็นส่วนใหญ่ และคำเดียวกันผู้จารคนเดียวกันอาจเขียนไม่เหมือนกัน

ตัวอย่างอักษรลาวโบราณ ตำรายา วัดบ้านไซ เมืองโขงธานี แขวงกำแพงนครเวียงจันทน์
PLMP0025_073_01061219102_01_001_J72

อักษรลาวปัจจุบัน เป็นอักษรที่ใช้บันทึกตำรายาของลาวโดยเฉพาะแต่มีปรากฏไม่มากนัก ส่วนมากจะใช้บันทึกด้วย

อักษรธรรมและอักษรลาวเดิมหรืออักษรไทยน้อยเหมือนกันภาคอีสานของไทย

ตัวอย่างอักษรลาว ตำรายาหอพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเมืองหลวงพระบาง แขวงหลวงพระบาง

PLMP0394_137_06018519023_00_001_J72

นอกจากนี้ยังพบอักษรไทยโบราณบันทึกตำรายา
จำนวน 1 ฉบับ พบที่วัดบ้านเก็นกาง เมือง หละคม แขวง
เวียงจันทน์ น่าจะเป็นการหยิบยืมหรือเคลื่อนย้ายมาจากไทย

ดังจะเห็นได้จากคำศัพท์สำนวนนั้นเป็นภาษาไทยกลาง
ซึ่งเอกสารโบราณตำรายาลักษณะดังกล่าวพบได้ในภาคกลาง
ของไทย

ตัวอย่างอักษรไทยโบราณ ตำรายาในใบลาน วัดน้ำพระนายยะราม บ้านเก็นกาง เมืองหละคม แขวงเวียงจันทน์

PLMP0647_213_10020419079_02_001_J72

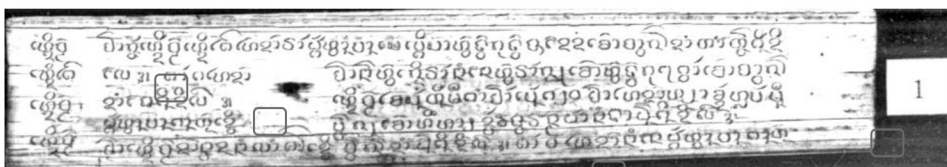
จะเห็นว่าอักษรที่ใช้บันทึกตำรายาในลานั้นมีทั้งตัว
อักษรโบราณทั้งอักษรธรรมและอักษรลาวโบราณและอักษรลาว
ปัจจุบัน นอกจากนี้ยังพบตัวอักษรที่เป็นของประเทศเพื่อนบ้าน
ปรากฏให้เห็นซึ่งอาจจะเพราะการหยิบยืมต้นฉบับเอกสาร
โบราณมาจากประเทศเพื่อนบ้าน เพราะมีเพียงฉบับเดียวเท่านั้น

ลักษณะทางกายภาพของเอกสารใบลานตำรายาลาว

การเขียนบันทึกตำรายาลงในใบลานซึ่งเรียกว่า
“การจาร” นั้น ผู้จารนิมจารในลานั้นติดต่อกันเป็นพีढ़ไม่นิยม
เว้นวรรคเหมือนกับการเขียนเหมือนปัจจุบัน เมื่อจบแต่ละตำรับ
จะมีเพียงเครื่องหมายจบเล็ก ๆ คันเท่านั้น บางตำรับก็ไม่มี
เครื่องหมายคัน ทำให้ผู้ที่อ่านต้องอ่านอย่างระมัดระวังว่าเป็น
ยาตำรับใดบ้าง และบอกเลขหน้าลานไว้หน้าที่ 2 ของใบลาน ซึ่ง

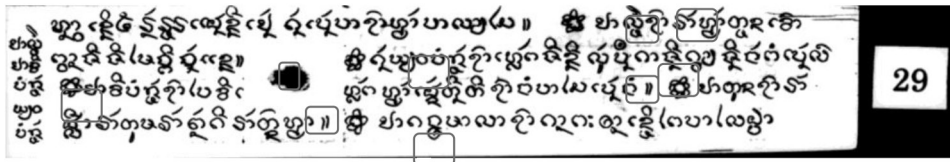
มีทั้งตัวเลขและตัวอักษรผสมสระ เหมือนกับเอกสารใบลาน
ทั่ว ๆ ไป และใบลาน 1 หน้าลานจะจารหน้าละ 4-5 บรรทัด
ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลายมือและขนาดของตัวอักษรของผู้จาร ดังตัวอย่าง

การขึ้นต้นข้อความหรือการขึ้นต้นตำรับยาและการ
จบตำรับยาแต่ละตำรับส่วนมากไม่ค่อยมีเครื่องหมายที่บ่งบอก
ชัดเจน ส่วนมากจะเขียนติดกันไปไม่มีเครื่องหมายที่แสดงชัดเจน
ว่าจบตำรับยา แต่ก็มีตำรายาบางฉบับที่ผู้จารได้จารเครื่องหมาย
ไว้ชัดเจนซึ่งอาจจะเป็นเครื่องหมายขีดแนวตั้งขีดเดียวหรือสอง
ขีดคล้ายเครื่องหมายไปยาลน้อยของไทย หรือเครื่องหมายดอก
จันทน์ หรือใส่ทั้งเครื่องหมายขีดแนวตั้ง เป็นสัญลักษณ์ของจบ
ตำรับยา และเครื่องหมายดอกจันทน์ เป็นสัญลักษณ์ของการ
เริ่มตำรับยาใหม่ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง ตำรายา วัดน้ำพระนายยะราม ฉบับที่ 4 บ้านเก็นกาง เมืองหละคม แขวงเวียงจันทน์

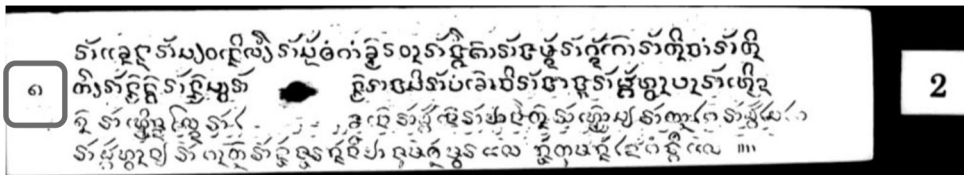
PLMP0648_026_10020419082_00_023_J72

ตัวอย่างตำรายา วัฒนาแพงเหนือ ฉบับที่ 4 บ้านนาแพง เมืองทุละคม แขวงเวียงจันทน์

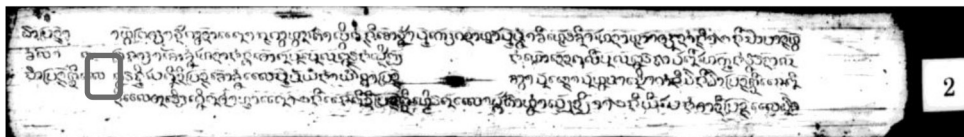
PLMP0656_112_10021119054_00_041_J72

การบอกเลขหน้าในตำรายาลาวที่นำมาศึกษานี้นิยมบอกด้วยตัวเลข และจารไว้ด้านซ้ายมือของหน้าที่ 2 ของใบลาน

ตัวอย่างการบอกเลขหน้าลานแบบตัวเลข (ลานที่ 1) วัฒนาแพงเหนือ ฉบับที่ 1 บ้านนาแพง เมืองทุละคม แขวงเวียงจันทน์

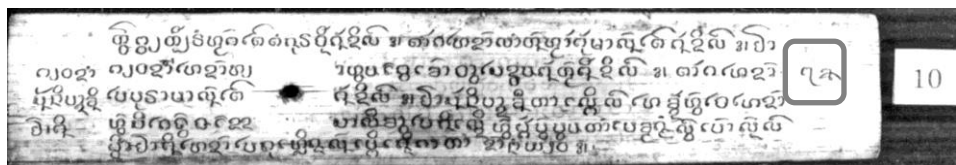
PLMP0656_073_10021119054_00_002_J72

ตัวอย่างการบอกเลขหน้าลานแบบตัวอักษร (กะ หมายถึง ลานที่ 1) วัดอำพวัน ฉบับที่ 1 เมืองโขง แขวงจำปาสัก

PLMP0936_284_16100419002_00_002_J72

นอกจากนี้การบอกเลขหน้าลานตำรายาลาวนั้น พบ เป็นเพราะผู้จารไม่ต้องการให้ตัวเลขหน้าลานไปอยู่ผสมกันกับ
ว่ามีการบอกเลขหน้าไว้ด้านขวามือด้วย ซึ่งพบน้อยมากในชนบ ชื่อโรคที่ได้บอกไว้ในด้านซ้ายมือ ดังตัวอย่าง
การบอกเลขหน้าใบลานในเอกสารใบลานทุกประเภท ทั้งนี้อาจ

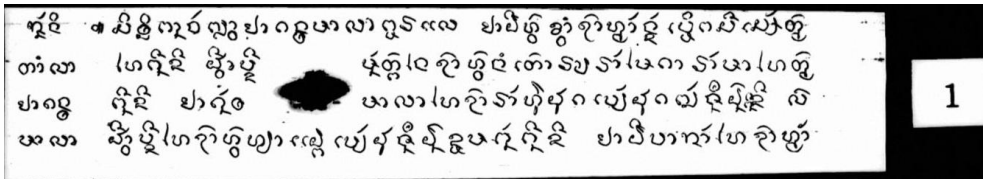

ตัวอย่างการบอกเลขหน้าลาน (ลานที่ 78) วัดน้ำพระนายยะราม ฉบับที่ 4 บ้านเกินทาง เมืองทุละคม

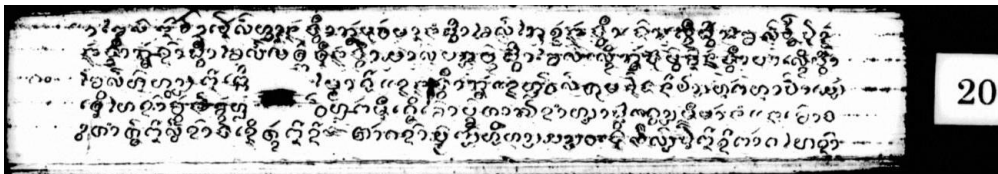
แขวงเวียงจันทน์

PLMP0648_027_10020419082_00_024_J72

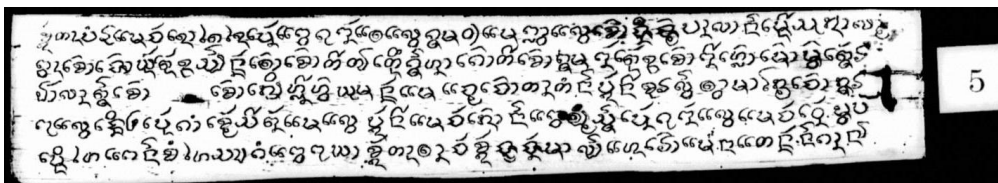
การจารใบลานในตำรายาลาวนั้นจากข้อมูลที่นำมา และมีการจาร 5 บรรทัดเพียง 2 ผูกเท่านั้น
ศึกษาพบว่าในหน้าลานหนึ่ง ๆ มีการจาร 4 บรรทัดเป็นส่วนมาก

ตัวอย่างตำรายาจารหน้าลานละ 4 บรรทัด วัดนาแพงเหนือ ฉบับที่ 2 บ้านนาแพง เมืองทุละคม แขวงเวียงจันทน์
PLMP0656_084_10021119054_00_013_J72

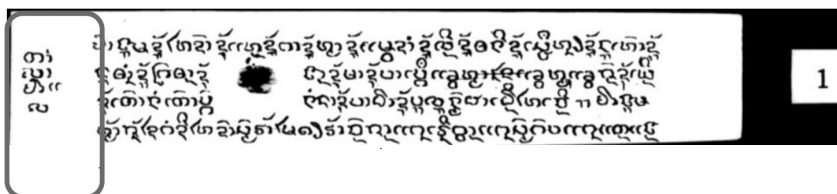

ตัวอย่างตำรายาจารหน้าลานละ 5 บรรทัด วัดนาแพงเหนือ ฉบับที่ 4 บ้านนาแพง เมืองทุละคม แขวงเวียงจันทน์
PLMP0656_119_10021119054_00_048_J72

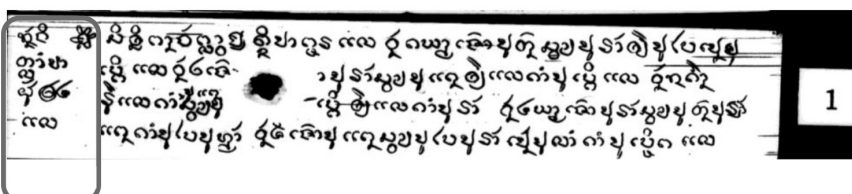

ตัวอย่างตำรายาจารหน้าลานละ 5 บรรทัด วัดอำพวัน ฉบับที่ 7 บ้านลปะเตี๊ยก เมืองโขง แขวงจำปาสัก
PLMP0936_322_16100419002_00_040_J72

การบอกชื่อตำรายา เป็นการบอกว่าเอกสารใบลานผูกนั้นคือตำรายาซึ่งมีหลายตำรับหรือหลายชื่อโรคและตัวยาที่ใช้รักษา
นิยมบอกไว้ด้านซ้ายของใบลาน ดังตัวอย่าง

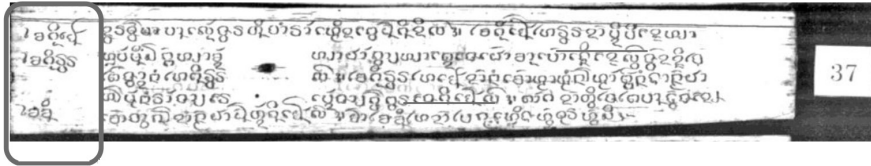
ตัวอย่างตำรายา วัดนาแพงเหนือ ฉบับที่ 1 บ้านนาแพง เมืองทุละคม แขวงเวียงจันทน์
PLMP0656_072_10021119054_00_001_J72

ตัวอย่างตำรายา วัดนาแพงเหนือ (ฉบับที่ 4) บ้านนาแพง เมืองทุละคม แขวงเวียงจันทน์
PLMP0656_108_10021119054_00_037_J72

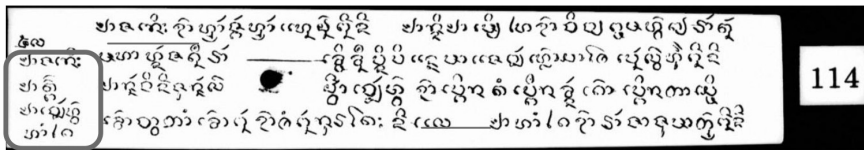
ส่วนการบอชื่อดำรับยาหรือชื่อโรคนิยมบอกไว้ด้านซ้ายของใบลาน โดยจะนิยมบอชื่อดำรับยาหรือชื่อโรคที่กล่าว

ถึงในหน้านั้น ซึ่งในหน้าหนึ่ง ๆ อาจมีหลายตำรับหรือหลายโรค เป็นเสมือนดัชนีเพื่อให้ง่ายต่อการค้นหาและนำไปใช้

ตัวอย่าง ตำรายา วัตน์น้ำพะนายะราม ฉบับที่ 5 บ้านเกีนกาง เมืองพะลุมคม แขวงเวียงจันทน์

PLMP0648_032_10020419082_00_029_J72

ตัวอย่างตำรายา วัตน์นาแพงเหนือ ฉบับที่ 2 บ้านนาแพง เมืองพะลุมคม แขวงเวียงจันทน์

PLMP0656_101_10021119054_00_030_J72

กลวิธีการนำเสนอตำรายาพื้นบ้านลาว

กลวิธีการนำเสนอตำรายาของลาวซึ่งเป็นชนในการเขียนตำรายาโบราณของลาวนั้น มีความเหมือนกันและคล้ายกันทั้งรูปแบบการเขียนและกลวิธีการใช้ภาษา เพื่อให้เห็นความชัดเจน จึงขอนำเสนอให้เห็นกลวิธีการนำเสนอตำรายาใน 3 ประเด็นดังนี้คือ วิธีการเริ่มต้น การบรรยายเนื้อหาตำรับยา และวิธีการลงท้ายที่ปรากฏชัดเจนและสามารถสรุปได้ดังนี้

1. วิธีการเริ่มต้น ในการเขียนตำรายาจะกล่าวถึง 2 ลักษณะคือ การเริ่มต้นผูกยาแต่ละผูก และการเริ่มต้นตำรับยาแต่ละตำรับ ดังนี้

1.1 การเริ่มต้นผูกยาแต่ละผูก หมายถึง ตำรายาแต่ละผูกหรือแต่ละฉบับจะมีใบลานหน้าเริ่มต้นผูกที่ชัดเจนบ้าง ไม่ชัดเจนบ้าง โดยบางผูกจะมีข้อความเริ่มต้นที่ระบุไว้ชัดเจนและบอกตำรับยาติดต่อกันเป็นระเบียบต่อเนื่องกันไปจนหมดผูก บางผูกบอกยาตำรับต่าง ๆ เลยโดยไม่มีข้อความเริ่มต้น

1.1.1 ขึ้นต้นด้วยคำไหว้ครู หรือคำอธิษฐาน ซึ่งส่วนมากมักจะเริ่มด้วยคำว่า "สิทธิการ" อาจเพื่อเป็นการไหว้ครู ระลึกถึงครูบาอาจารย์ที่ได้ถ่ายทอดวิชาความรู้นี้มา หรือเพื่อที่จะขอให้การกระทำนั้น ๆ สำเร็จผลดังที่ใจปรารถนา เช่น

สิทธิการ จักกล่าวยาคันทะมาลาก่อนแล ...

(ตำรายา วัตน์นาแพงเหนือ ฉบับที่ 2)

สิทธิการ จักกล่าวลักษณะหมากไม้ทั้งหลายก่อนแล ...

(ตำรายา วัตน์ใหม่สุวันนะพุมาราม)

สิทธิการ ผีว่าลูกตายในท้อง ยาให้เอา ...

(ตำรายา วัตน์น้ำพะนายะราม ฉบับที่ 6)

1.1.2 ขึ้นต้นด้วยคำว่า "บัดนี้" เป็นคำที่มีการใช้ในการเขียนตำรายาในส่วนเริ่มต้น หรือบางครั้งแม้ในผูกเดียวกัน แต่เริ่มกล่าวถึงโรคอื่นอีกก็มีการใช้คำนี้แทรกอยู่ก็มี เช่น

บัดนี้จักกล่าวยาออกสูกก่อนแล...

(ตำรายา วัตน์นาแพงเหนือ ฉบับที่ 5)

บัดนี้จักกล่าวยามะเฮียงคุดก่อนแล ยาให้เอา...

(ตำรายา วัตน์นาแพงเหนือ ฉบับที่ 7)

1.1.3 ขึ้นต้นด้วยคำอื่น ๆ เช่น ที่นี้, ผีว่า, จักกล่าว นอกจากนั้นคำว่า ผีว่า นิยมใช้ในการเริ่มต้นตำรับยาใหม่ในผูกเดียวกันด้วย เช่น

ที่นี่จักกล่าวยาสันนิบาตมี 5 ประการดังนี้ ...

(ตำรายา วัตน์นาแพงเหนือ ฉบับที่ 3)

ผีว่าเป็นพยาธิทั้งมวล ให้เอา ...

(ตำรายา วัตน์อำพาวัน ฉบับที่ 1)

จักกล่าวยามากไม้ทั้งหลาย ...

(ตำรายา วัตน์ใหม่สุวันนะพุมาราม)

1.1.4 *ขึ้นต้นด้วยคำรับยา* มักจะขึ้นต้นด้วย
ชื่อคำรับยา เช่น

ยาออกแรง เอ...

(ตำรายา วัตน์พนายะราม ฉบับที่ 3)

ยาอดพิษ ให้เอา ...

(ตำรายา วัตน์พนายะราม ฉบับที่ 4)

ยามะเอ็งก้างปลา เอ...

(ตำรายา วัตคิลี)

1.1.5 *ขึ้นต้นด้วยคณา* นอกจากจะพบการ
ขึ้นต้นผูกยาตามลักษณะดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังพบการขึ้น
ต้นผูกยาด้วยคณาแล้วจึงกล่าวถึงคำรับยาและโรคต่างเหมือน
ฉบับอื่น ๆ เช่น

*โอมเทพะยาทอน ชีมีพอนผ่านหมอก ค้อนกุดตอก
หัวเทพะยาทอนหนี ให้มีหนือยาลอนมาใกล้ กูชเอาฮากไม้ก
นี้เป็นยา อมสะหมเพิกฯ*

โอมคะหลุก ๆ กูชูปักตันยาให้ตีนกั๊ตั้น พญาญา
ไม้อื่นก็ให้มา หมอเถ่าผู้ลือมีดตามากี้ให้มา หมอเถ่าผู้ไปเที่ยว
ปัวข้างก็ให้มา อมสะหม ลุก ๆ ๓ 3 ที่ ... ยาฟกออกเหลือให้เอา ...
ตำรายาวัชยะสิงหาน ฉบับที่ 3

1.2 *การเริ่มต้นคำรับยาแต่ละคำรับ* คือการ
เริ่มต้นบอกชื่อคำรับยาหรือบอก ชื่อยาแต่ละคำรับหรือชานานใน
ตำรายาพื้นบ้านลาวนั้นมีการเริ่มต้นบอกชื่อคำรับยา 2 ลักษณะ
คือ การบอกชื่อยาขึ้นต้น และการบอกชื่อโรคขึ้นต้น

1.2.1 *การบอกชื่อ “ยา” ขึ้นต้น* เป็นการ
บอกชื่อคำรับยาสำหรับแก้โรคนั้น ๆ โดยมีคำว่า “ยา” นำหน้า
ซึ่งพบว่ามีการใช้ในหลายลักษณะได้แก่

1) *บอกชื่อคำรับยาที่รักษาโรคเดียว*
เป็นการบอกชื่อคำรับยาแต่ละโรคและใช้ตัวยาตัวรับเดียว เช่น
ยาแก้ยวดา, ยาออกแดง, ยาชะดวง, ยาชะเออะ, ยาฝีปลาเค่อ, ยา
ลงเลือด, ยาปะดง, ยาทุ้ง, ยามะโหก, ยาข้าวหมั้น, ยาลม, ยา
หุนหวก, ยาเอื้อน, ยาหนีว, ยาออกเหลือ, ยาคนขาหัก, ยาอายุ
วัฒนะ, อายุยีน, ยากำลั้ง, ยาอิดยาเมือย เป็นต้น

2) *บอกชื่อคำรับยาที่รักษาได้หลาย
โรค* เป็นการบอกชื่อคำรับยาหรือชื่อโรคหลายโรคติดต่อกัน แต่
ใช้ยาตัวรับเดียวกัน เช่น ยาออกเหือดจม เหือดไฟ, ยาออกเห่า
หอม ทำทาน เหือดช้าง, ยาออกหัด ออกคำ คางเข้ากับ ออกอัน
ไคก็ดี, ยาออกคำ ออกแดงและออกต่าง ๆ, ยาพยาธิเจ็บปวด ไค้
พองคอขา แลมะเอ็งชีไม้คางดังก็ดี เป็นต้น

3) *บอกชื่อคำรับยาที่รักษากลุ่มโรค
เดียวกัน* เป็นการบอกชื่อคำรับยาโดยมีคำว่า “ยา” นำหน้า และ
มักมีคำว่า “ทั้งปวง”, “ทั้งมวล”, “ทั้งหลาย” “อันใดก็ดี” ต่อ
ท้าย รักษาากลุ่มโรคประเภทเดียวกัน และใช้ยาตัวรับเดียวกัน
เช่น ยาสนิบาตทั้งมวลแล, ยาถิกพยาธิทั้งปวง, ยาออกตุ้มทั้ง
มวล, ยาคนทะมาลาทั้งมวล, ยาสรพตุ้มทั้งหลาย, ยาแก้สรพ
ตุ้มทั้งหลาย, ยาแก้พิษตุ้มทั้งมวล, ยาลมทั้งมวล, ยาแก้หมากไม้
ทั้งปวง, ยาห้ามเลือดทั้งมวล, ยาสนิบาตอันใดก็ดี เป็นต้น

4) *บอกชื่อคำรับยาชุด* คือ ด้วยยา
ประกอบด้วยสมุนไพร วัตถุประสงค์หรือสัณนิบาตเป็นชุด หรือเรียก
ว่า “ชุด” ซึ่งเมื่อกล่าวชื่อยาชุดนั้น ๆ หอมยาพื้นบ้านสามารถ
ทราบได้ว่า ประกอบด้วยสิ่งใดบ้าง ยาที่เป็นชุดนั้น ๆ สามารถ
ใช้รักษาโรคได้บ้าง เช่น ยาชุมดุก, ยาชุมน้อย, ยาชุมใหญ่ เป็นต้น

5) *บอกชื่อคำรับยาด้วยอาการของ
โรค* คือ บอกชื่อโรคตามลักษณะอาการป่วย โดยมีคำว่า “ยา”
นำหน้า เช่น ยาไข้ชัก, ยาหูหนก เป็นหนอง, ยาสนิบาตขึ้น
ตาเหลือกแลให้ขัดหัวใจ, ยาไข่นหวย, ยาปวดหัว, ยาใช้ดินมัน
ทกที่น, ยาแก้ไอออกเห่า, ยาชะดวงเอื้อยเป็นเลือด, ยาตาเปียก,
ยาตาแดง, ยาตาฟาง, ยาตาชอน, ยาหุนหวก, ยาเจ็บหัวดังจัก
แตก, ยาใช้สันทั้งคิง, ยาเจ็บท้องมูกเลือด, ยาขับออก, ยาขับ
เลือดเป็นหนอง, ยาคอแหบ, ยาห้าไค้, ยาเกิบปากบ่ออก, ยาเสด
ขึ้นคอ, ยาลูกขวางในท้อง, ยาเบือเห็ด เป็นต้น

1.2.2 *บอกอาการของโรคโดยไม่มีความ
“ยา” นำหน้า* เป็นการบอกลักษณะอาการว่าร่างกายผิดปกติ
อย่างไร หรือเจ็บป่วยเพราะอะไร พบว่ามีการใช้ในหลายลักษณะ
ได้แก่

1) *การบอกอาการของโรคลิ้น ๆ*
คือบอกลักษณะอาการของโรคระดับ ได้ใจความชัดเจน เช่น
ไข้สะอั้น, ไข้ดินเย็นมือเย็น, ไข้ดินฮ้อนมือฮ้อน, ไข้ดินกำมือกำ,
ไข้คิงเย็น, ไข้บะซา, ไข้เจ็บอก, ไข้เจ็บคอ, ไข้เจ็บท้อง, ไข้เหือบ
อก, ไข้ปลั่ง, ไข้เป็นบ้า, ไข้ยั้งท้อง, ลมก่อนคุดอก, ออกลูกยาก,
เจ็บท้องมูกเลือด, เสดตันคอ, ขับออกเยี่ยวบ่ออก, หายใจขัด, ตา
บมึน, ฮ้อนนอกหนาวโน, เยี่ยวเหลืองตาเหลือง, เลือดคอกออก,
ผู้หญิงออกลูกเลือดขึ้นหัว มีดตา ปากบได้ เป็นต้น

2) *ขึ้นต้นคำรับยาด้วยคำว่า “ผิ่ว”
“คั่นว้า” หรือ “คั่น”* ตามด้วยอาการโรค ซึ่งมีลักษณะคล้ายกัน
กับการบอกอาการของโรคลิ้น ๆ ข้างต้น เพียงแต่เพิ่มคำว่า
“ผิ่ว” เข้ามาเพื่อให้เห็นลักษณะอาการของโรค หรือบ่งชี้ให้เห็น
การเริ่มต้นคำรับยานานใหม่สำหรับรักษาโรคอื่น ๆ อีกได้ชัดเจน
ยิ่งขึ้น เช่น

ผิวว่าใช้กระดังง์ทั้งคิง ชื่อว่าตายเพื่องหลวง ให้เอา...

(ตำรายา วัตน์นายะราม ฉบับที่ 3)

ค้นว่ายังไปมาได้ ให้เอา...

(ตำรายาวัคคิลี)

ค้นว่านบังพัน ยาแก้พิษ เอา...

(ตำรายา วัตน์นางพวงเหิน ฉบับที่ 1)

3) ขึ้นต้นตำรับยาด้วยคำว่า “พาก 1 ” หรือ “อัน 1 ” ตามด้วยตัวยา หมายถึงเป็นการบอกตำรับยาอีกขนานหนึ่งที่ใช้รักษาโรคเดียวกันกับที่กล่าวมาก่อนหน้านี้เป็นคำบ่งชี้ตำรับยาขนานใหม่ ซึ่งถ้ารักษาด้วยตำรับยาขนานแรกแล้วไม่ได้ผล ก็อาจจะเปลี่ยนตำรับยาขนานใหม่อีก เพราะธาตุของแต่ละคนไม่เหมือนกัน ซึ่งปรากฏทั่วไปในตำรายาลาวดังตัวอย่างเช่น

ยาออกคำ เอาซากส้มป่อย เหมือดแอ่ สมแสง ฝน
กินดี

พาก 1 เอาหญ้าหางหมา ข้าวจ้าว แซกกินดี

พาก 1 ยาเอาใบพิลา ตำเอาน้ำหญ้าพังคากินดี

พาก 1 เอาหญ้าน้ำแ่น แกนจัว แกนกกอก ผักหวาน
บ้านก้านตงแซกกินดี

พาก 1 เอาซากกุ่มก่าม อ้อยดำฝนกินดี

พาก 1 เอาต้นตีนจ่า หญ้าปวกเขา เข้าหมัน เหมือด
คน นอ งา จันท์แดง นมผา ฝนกินดี

พาก 1 เอาซากน่มจัว อ้อยดำ ฝนกินดี

พาก 1 เอาเตือป่อง หญ้าหางหมา ฝนกินดี

พาก 1 เอาแพงคำฮ้อย หญ้าผากควาย อังกา เปลือก
แหน ฝนกินดี

พาก 1 เอาย่านาง เปลือกสา อ้อยดำ น้ำแ่น ไล่เดือน
ฝนกินดี

(ตำรายา วัตน์นางพวงเหิน ฉบับที่ 1)

2. การบรรยายเนื้อหาตำรับยา เป็นตอนกลางของตำรับยาแต่ละตำรับ โดยกล่าวถึงตัวยาสุมุนไพร สัตว์วัตถุ ธาตุวัตถุที่จะใช้ในการรักษาโรคหรือลักษณะอาการเจ็บป่วยต่อการบอกชื่อตำรับยาหรือการเริ่มต้นตำรับยาแต่ละตำรับ มักเริ่มด้วยคำว่า “เอา” หรือ “ให้เอา” เป็นคำบ่งชี้ เมื่อบอกชื่อตัวยาสุมุนไพรหมดที่ใช้เป็นตัวยาลแล้วก็จะบอกวิธีปรุงยา วิธีการใช้ยาที่ปรุงขึ้นในการรักษาโรคนั้นๆ ส่วนปริมาณของตัวยานั้นไม่นิยมบอกน้ำหนัก เพราะส่วนมากหมอจะใช้ตัวยาสุมุนไพรน้ำหนักเท่ากัน (เอาเท่ากัน) แต่อาจบอกขนาดของสุมุนไพรบางชนิดว่าเท่ากับสิ่งนั้นสิ่งนี้ เช่น *ทอซ้อมือ ทอหน่วยไข่เป็ด* เป็นต้น

วิธีปรุงยานั้นส่วนมากจะเป็นการ *ต้ม ผน บด แซ่*
และ *ดอง* ตัวอย่างเช่น

ออกเหือดไฟ ให้เอาซากกั่วแฮแฮด ... อ้อยดำ ตำ
ดองแซกกินดี

(ตำรายาวัตน์นายะราม ฉบับที่ 4)

ออกตุ้มทั้งมวล ให้เอา ส้มกบ ... หัวเอื้อง กล้วยดิบ
มาแซ่อาบตีแล

(ตำรายา หอพิพิธภณช์ เมืองหลวงพระบาง)

ยาออกคำ เอาซากกุ่มก่าม อ้อยดำ ฝนกินดีแล

(ตำรายา วัตน์นางพวงเหิน ฉบับที่ 1)

ส่วนวิธีการใช้ยารักษา จะระบุวิธีการที่จะนำยาตำรับนั้นๆ ไปใช้รักษาโรคนั้นๆ ส่วนมากจะใช้วิธีการ *กิน ทา อาบ เป่า โปะ พอก สม (รม) กวด (กวาด) แต้ม อม โสย (โรย)* บางตำรับอาจใช้หลายวิธีรวมกัน เช่น *ทั้งกินทั้งทา ทั้งกินทั้งอาบ กินแต่ทาแต่* เป็นต้น ตัวอย่างเช่น

ผิวว่าเจ็บหัวเอาเปลือกพอ เปลือกซัดเค้า ... ข้าวจ้าว
ตำเข้ากันเอาท่อนุ่นโปะตีแล

(ตำรายาวัตน์นางพวงเหิน ฉบับที่ 2)

ยาปะดง ให้เอาหัวกั่วพุนใส่ น้ำให้ล้าเด็ดทาตีแล

(ตำรายาวัตน์นายะราม ฉบับที่ 5)

ยาแก้ไอออกเท่า เอาหนึ่งกระด่าย... คนเข้ากันใส่
ยongฝ้ายอมตีแล

(ตำรายา หอพิพิธภณช์ เมืองหลวงพระบาง)

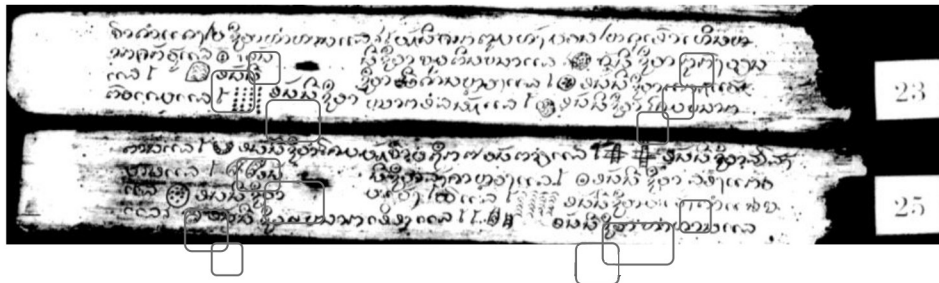
ยาตาฟาง เอาปีกบ น้ำหมากนาว... แซ่ไว้ดอมกัน
แจะตาตีแล คาย 5 บาท

(ตำรายาวัตน์นางพวงเหิน ฉบับที่ 1)

ผิวว่าออกเงา ให้เอาซากเตือเกียง...น้ำไล่เดือนตัด *กินแต่ทาแต่ตีแล*

(ตำรายา หอพิพิธภณช์ เมืองหลวงพระบาง)

นอกจากนี้ยังมีการใช้รูปภาพประกอบในการบรรยายสัญลักษณ์ของโรคหรืออาการของโรคที่ปรากฏบนตัวผู้ป่วย ซึ่งเป็นโรคเกี่ยวกับโรคผิวหนัง พร้อมทั้งบอกชื่อด้วยว่าแต่ละลักษณะมีชื่อเรียกอย่างไร เป็นกลวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้หมอวินิจฉัยโรคได้ถูกต้อง แม่นยำและรวดเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งมีปรากฏเพียงตำรับเดียวเท่านั้น ดังภาพ

(ตำรายา วัดไชยะสิงหน ฉบับที่ 2)

PLMP1007_209_16062019002_02_009_J72

3. วิธีการลงท้าย เป็นการเขียนข้อความตอนท้ายของยาแต่ละตำรับและแต่ละผูกเพื่อที่จะให้ผู้อ่านรู้ว่าสิ้นสุดยาแต่ละตำรับ จะปรากฏข้อความที่แสดงให้เห็นชัดเจนในหลายลักษณะ ได้แก่

3.1 การระบุคุณภาพหรือสรรพคุณของตำรับยา โดยจะมีข้อความที่ระบุให้เห็นสรรพคุณของตำรับยาซึ่งมักจะเขียนต่อจากวิธีการใช้ยา โดยข้อความที่ใช้คือคำว่า “ดีแล” เป็นส่วนมาก เช่น กินดีแล, ทาดีแล, ดิถีลิตาย, หายสิ้นแล, พยาธิทั้งมวลหายแล เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีข้อความที่สื่อให้เห็นการเน้นย้ำถึงความเป็นยาที่มีสรรพคุณดีเยี่ยมเป็นพิเศษ เช่นคำว่า ประเสริฐนักแล, ได้ช้วนแลเจ้าเฮย, ดีทุกอันแล, แก่ได้พันช่อง เป็นต้น ดังตัวอย่าง

...ยาธอ้งประเสริฐนักแลเจ้าเฮย

(วัดอำพวัน ฉบับที่ 2)

... ชื่อว่ายาตั้งธาตุดีด้วยเลือดลมแลฮาน ดีทุกอันอย่างกล้วย เชื้อเหิน

(วัดอำพวัน ฉบับที่ 2)

... ชุมนนี้แก่ได้พันช่อง ออกอันใดก็แก่ได้แล

(ตำรายา หอพิพิธภัณฑ์เมืองหลวงพระบาง)

อนึ่ง ในตำรालาวยังมีการกำหนดค่าของตำรายาเพื่อเป็นการยืนยันถึงสรรพคุณของยาตำรับนั้นๆ ด้วย เช่น ยา 2 ฉบับนี้ค่าฮ้อยค่าสูงแล, ยาต้นนี้มีคุณมากกว่าฮ้อย 1 แล เป็นต้น

3.2 การระบุธรรมเนียมปฏิบัติ คือการระบุธรรมเนียมที่ผู้ให้ยาควรปฏิบัติ โดยการให้ค่าบูชา หรือค่าบูชาครู ซึ่งท้องถิ่นเรียกว่า “การปลงคาย” ซึ่งไม่ได้รับูปไว้ทุกตำรับหรือทุกผูก จะปรากฏเป็นบางตำรับเท่านั้น เช่น

ยาตาฟาง เอาปีกบ น้ำหมากนาว... แห้ไว้ดอมกัน
และตาดีแล คาย 5 บาท

(ตำรายา วัดนาแพงเหนือ ฉบับที่ 1)

... ต้มกินตัดฮากษะดวงดั่ง คาย ชัน 5 ชัน 8 ดีแล

(ตำรายา วัดอำพวัน ฉบับที่ 2)

... เจ็บบ่อนโตเอาใส่ดีแลเจ้าเฮย คายชัน 5 เหล้า
ก้องไขหน่วย เงินเฟื้อง 1 แล

(ตำรายา วัดน้ำพระนายยะราม ฉบับที่ 10)

3.3 การจบผูกของตำรายา จากข้อมูลที่น่าสนใจ ศึกษา ส่วนมากจะสิ้นสุดข้อความตำรับยาไปเลย ซึ่งอาจอยู่บรรทัดที่เท่าไรของหน้าลานก็สุดแล้วแต่เนื้อหา แต่มีเพียงฉบับเดียวที่บอกถึงการจบของตำรายาผูกนั้น คือฉบับหอพิพิธภัณฑ์เมืองหลวงพระบาง แสดงให้เห็นถึงการมีเนื้อหาที่สมบูรณ์ โดยกล่าวไว้ในลานสุดท้ายของผูกข้อความว่า “กล่าวพรรณนาตำรายาก็ยุติเพียงเท่านี้”

3.4 การระบุชื่อผู้เขียนตำรายาหรือเจ้าของตำราและวันเวลาที่เขียน เป็นการแสดงถึงการลงท้ายหรือการจบผูกของตำรายา ด้วยการบอกชื่อผู้เขียนหรือเจ้าของตำราและปีที่เขียน พบค่อนข้างน้อย โดยพบฉบับของวัดนาแพงเหนือ เมืองทุละคม แขวงเวียงจันทน์ 2 ฉบับ ซึ่งบอกทั้งชื่อเจ้าของและปีที่จาร และฉบับวัดโพธิ์คำพาราม เมืองจำปาสัก แขวงจำปาสัก อีก 1 ฉบับ บอกเฉพาะปีที่จาร ดังตัวอย่าง

ตำรายาญาพ้อบัวแดง เขียนเมื่อปี 2520 ปี 1977 ปี
มะเส็งแล ผู้ใดยืมไปขอให้อามาส่งแต่

(ตำรายา วัดนาแพงเหนือ ฉบับที่ 2)

ได้สร้างหนังสือตำรายาตั้งแต่พระพุทธรูปสงฆ์กาหลวง
แล้วได้ 2491 พรรษาแล

(ตำรายา วัดโพธิ์คำพาราม)

บทสรุป

ตำรายาลาวนั้น มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันทั้ง 3 ภูมิภาคของ สปป.ลาว ทั้งวิธีการเริ่มต้นตำรับยา การเริ่มต้นตำรายาแต่ละตำรับ การบรรยายเนื้อหาตำรับยา และวิธีการลงท้ายตำรายาและตำรับยาที่ปรากฏชัดเจน แต่สิ่งที่พบคือตำรายาแต่ละฉบับไม่นิยมบอกชื่อผู้แต่ง หรือเจ้าของตำรับยา ไม่นิยมบอกปีที่จาร มีเพียง 3 ฉบับเท่านั้นที่บอกปีที่จาร แต่มีเพียง 2 ฉบับที่บอกชื่อเจ้าของตำรายาด้วย จากที่สังเกตจะเป็นฉบับที่จารใหม่เมื่อไม่นานมา พร้อมทั้งแสดงความเป็นเจ้าของอย่างเห็นได้ชัดว่าใครเขียนไปต้องเอามาส่งพร้อมทั้งสาปแช่งคนที่ไม่เอามาส่งด้วยดังปรากฏในตอนท้ายของตำรายาว่าดนาแพงเหนือ ฉบับที่ 2 และชื่อโรคที่ปรากฏในตำรายาลาวนั้นเป็นจำนวนมากมายหลายโรค ซึ่งอาจเรียกชื่อแตกต่างกันออกไปตามโรคหรือกลุ่มอาการ และชื่อโรคๆ หนึ่งก็มีหลายอาการและเรียกแยกออกไปตามอาการหรือกลุ่มอาการอีก เช่น ไข้หมากไม้ เป็นชื่อโรคชนิดหนึ่งที่มีการไข้แบ่งเป็นหลายลักษณะตามอาการไข้ เช่น มีผื่นขึ้นตามตัว กระหายน้ำ เบื่ออาหาร เหม็นกลิ่นต่างๆ เป็นต้น การที่จะรู้ว่าเป็นไข้หมากไม้ชนิดใดต้องดูลักษณะของอาการไข้ ซึ่งปรีชา พิณทอง (2550: 4) ได้แบ่งลักษณะของไข้หมากไม้ไว้อย่างละเอียดมีมากกว่า 40 ชนิด ซึ่งหมอจะปรุงแต่งรสยาตามอาการที่คนไข้เจ็บป่วย (สมบัติ ประภาวชิชาและคณะ. 2546: 132) ดังนั้นชื่อโรคในตำรายาลาวจึงมีจำนวนมากเรียกชื่อย่อยไปตามลักษณะอาการ

นอกจากตำรายาลาวจะมีกลวิธีการจดบันทึกตำรายาที่ชัดเจนเข้าใจง่ายแล้ว เมื่อศึกษาเนื้อหาโดยละเอียดจะเห็นว่ามีการกล่าวถึงชื่อโรค การวินิจฉัยโรคและการรักษาโรคที่หลากหลายไม่ตายตัว มีการปรับใช้ยาหลายขนานเพื่อให้ถูกกับอาการโรคของแต่ละบุคคล ตลอดถึงการนำเอาคติความเชื่อและพิธีกรรมมาเป็นส่วนหนึ่งของการรักษาโรคนอกจากจะเพื่อสร้างพลังอำนาจความศักดิ์สิทธิ์ให้กับตัวยาล้วนยังเป็นหลักจิตวิทยาในการสร้างความเชื่อมั่นให้กับหมอผู้รักษาและที่สำคัญได้ช่วยสร้างความเชื่อมั่นและบำรุงจิตใจของผู้ป่วย ทำให้มีกำลังใจในการต่อสู้กับโรคร้ายต่างๆ เพราะหมอยาพื้นบ้านลาวเชื่อว่าสาเหตุของการเกิดโรคนั้นเกิดมาจากสาเหตุ 2 ประการใหญ่เช่นเดียวกับหมอยาอีสานคือ โรคที่เกิดจากความเจ็บป่วยจากธรรมชาติและโรคที่เกิดจากภูตผีปีศาจหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ กระทำ หรือแม้แต่ถูกบุคคลอื่นทำคุณไสยทำให้เกิดความเจ็บป่วย (วิณา วิสเพ็ญ. 2550: 215) และกระบวนการรักษาของหมอยาพื้นบ้านลาวนั้น จะมีพิธีกรรมและความเชื่อสอดแทรกอยู่เกือบจะทุกขั้นตอนในการรักษามากบ้างน้อยบ้างแตกต่างกันไป และคาถาที่ใช้มนต์ทั้งที่เป็นคำภาษาบาลี บทสวดพุทธมนต์ซึ่งเชื่อว่าเป็นภาษาที่ศักดิ์สิทธิ์ หรือถ้อยคำที่ผูกขึ้นใหม่มีทั้งคำ

ที่มีความหมายเข้าใจง่ายและมีทั้งคำที่ไม่สามารถรู้ความหมายของคำศัพท์นั้นๆ ได้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงกลวิธีการสร้างความเชื่อมั่นในการรักษาและกำลังใจให้ทั้งตัวหมอและคนไข้ได้เป็นอย่างดี

บรรณานุกรม

- กฤษฎา ศรีธรรมมาและคณะ. “การสืบค้นภูมิปัญญาแพทย์พื้นบ้านอีสานในคัมภีร์ยาโบราณ”. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม**. ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (พ.ศ.-ส.ศ. 2552) หน้า 13-19.
- ปรีชา พิณทอง. **ตำรายาโบราณอีสาน**. อุบลราชธานี : โรงพิมพ์ศิริธรรมออฟเซต, 2536.
- วิณา วิสเพ็ญ. **รายงานการวิจัยเรื่องภูมิปัญญาพื้นบ้านอีสานจากวรรณกรรมตำรายา**. มหาสารคาม : ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และโครงการอนุรักษ์โบราณวัตถุและศิลปวัตถุเมืองเหนือ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2550.
- สมบัติ ประภาวชิชาและคณะ. **รายงานการวิจัย การศึกษาตำรายาพื้นบ้านอีสาน**. มหาสารคาม : สถาบันวิจัยวลัยรุกเขษ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2546.
- ฐานข้อมูลออนไลน์**
www.laomanuscripts.net. [สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2560]